

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV AKADEMIE VĚD ČESKÉ REPUBLIKY V BRNĚ

# PŘEHLED VÝZKUMŮ

54-1



BRNO 2013

# PŘEHLED VÝZKUMŮ

Recenzovaný časopis  
*Peer-reviewed journal*

Ročník 54  
*Volume 54*

Číslo 1  
*Issue 1*

<b>Předseda redakční rady</b> <b>Head of editorial board</b>	Pavel Kouřil
<b>Redakční rada</b>	Herwig Friesinger, Václav Furmánek, Janusz K. Kozłowski, Alexander Ruttkay, Jiří A. Svoboda, Jaroslav Tejral, Ladislav Veliačik
<b>Odpovědný redaktor</b> <b>Editor in chief</b>	Petr Škrdla
<b>Výkonná redakce</b> <b>Assistant Editors</b>	Jiří Juchelka, Soňa Klanicová, Šárka Krupičková, Olga Lečbychová, Ladislav Nejman, Rudolf Procházka, Stanislav Stuchlík, Lubomír Šebela
<b>Technická redakce, sazba</b> <b>Executive Editors, Typography</b>	Alice Del Maschio
<b>Software</b> <b>Software</b>	Adobe InDesign CS5
<b>Fotografie na obálce</b> <b>Cover Photography</b>	Putna kultury s MMK nalezená v Popůvkách u Brna (okr. Brno-venkov) Moravian Painted Ware culture vessel found at Popůvky u Brna (Dist. of Brno-venkov)
<b>Adresa redakce</b> <b>Address</b>	Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i. Královopolská 147 612 00 Brno IČ: 68081758 E-mail: <a href="mailto:pv@arub.cz">pv@arub.cz</a> Internet: <a href="http://www.arub.cz/prehled-vyzkumu.html">http://www.arub.cz/prehled-vyzkumu.html</a>
<b>Tisk</b> <b>Print</b>	Azu design s.r.o. Bayerova 805/40 602 00 Brno

ISSN 1211-7250

MK ČR E 18648

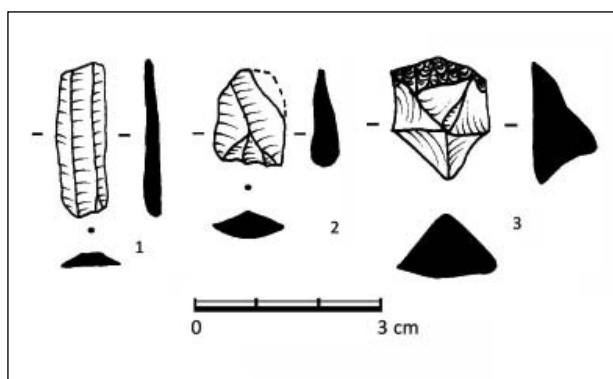
Vychází dvakrát ročně

Vydáno v Brně roku 2013

Náklad 400 ks

Časopis je na seznamu neimpaktovaných recenzovaných periodik vydávaných v ČR.

Copyright ©2013 Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i. and the authors.



**Obr. 11.** Patinované štípané kamenné artefakty z lokality Kyjovice – „Sutny“ (okr. Znojmo).

**Fig. 11.** Patinated knapped stone artifacts from the site Kyjovice – „Sutny“ (Dis. Znojmo).

a mezolitu na Znojemsku jsou značně omezené, protože pramennou základnu představují převážně obtížně datovatelné ojedinělé nálezy.

Do skupiny tohoto typu nálezů můžeme zařadit i malou kolekci mírně až středně patinované štípané kamenné industrie ze známé polykulturní lokality Kyjovice – „Sutny“ (GPS: 48°53'53.63"S; 16° 8'3.70"E, WGS 84; viz Podborský et al. 2005). Povrchovou prospekci byly na ploše sídliště získány celkem 4 artefakty. Jedná se o drobné nehtovité škrabadlo (obr. 11: 3), mikročepel s laterálním opotřebením (obr. 11: 1), mesiální část mikročepele a cílový ústěp (obr. 11: 2). Typ patky bylo možno sledovat ve dvou případech, přičemž u mikročepele může být klasifikována jako bodová, u ústěpu pak jako plochá. Použitá surovina byla u všech jedinců makroskopicky determinována jako rohovec typu Krumlovský les, varieta II.

Při studiu starších sbírek z popisované lokality byly takto mírně patinované artefakty pozorovány již dříve (sdělení M. Kuča 2012). Ze „Suten“ pochází i několik artefaktů z období mladého paleolitu, zařaditelných pravděpodobně do aurignacienu (srov. Kuča 2010, 284). Další ojedinělý nálezy, zřejmě pozdně paleolitického stáří, je v rámci mikroregionu povodí říčky Těšetičky/Únanovky evidován z katastru sousední obce Tvoříhráz (sdělení J. Matoušek 2012). Několik podobně mírně patinovaných artefaktů je známo také z polykulturní lokality Únanov – „Padělky“ (Vokáč 2003, 227; Kuča et al., v tisku). Nově získaná kolekce je prozatím s určitou rezervou datována do rozmezí pozdní paleolit - mezolit. Do budoucna bude nutno získat početnější a dostatečně reprezentativní kolekci, která by vyloučila i její případný neolitický původ. Artefakty byly předány na ÚAM FF MU Brno.

Jaroslav Bartík

## Literatura

**Kovárník J. 2001:** Dějiny archeologického bádání na Znojemsku. In.: V. Podborský (ed.): *50 let archeolo-*

*gických výzkumů Masarykovy univerzity na Znojemsku.* Brno: Masarykova univerzita, 139–156.

**Kuča, M. 2010:** Kyjovice (okr. Znojmo). *Přehled výzkumů* 51, 284.

**Kuča, M., Matoušek, J., Bartík, J., Kovář, J. J., Červková, A., Krollová, S., Kostihová, B., Nikolajev, P., v tisku:** Neolitická lokalita Únanov-Padělky (okr. Znojmo). *Jižní Morava* 49.

**Neruda, P. 2007:** Starší doba kamenná v Podýjí - současný stav a perspektivy. Old Stone Age in the Dyje River Region - Overview and Perspectives. *Thayensia (Znojmo)* 7, 291–303.

**Podborský, V., Kazdová, E., Kovárník, J., Šabatová, K., Golec, M., Přichystalová, R., Polák, M., Bartoňová, A. 2005:** *Pravěk mikroregionu potoka Těšetičky/Únanovky. K problematice pravěkých sociálních struktur.* Brno: Masarykova univerzita.

**Vokáč, M. 2003:** *Suroviny kamenné štípané industrie v pravěku jihozápadní Moravy.* Rkp. diplomové práce. Uloženo: Knihovna Filozofické fakulty Masarykovy univerzity, Brno.

## Ústní sdělení

Martin Kuča - ÚAM FF MU Brno.

Jakub Matoušek - ÚAM FF MU Brno.

## Resumé

A small collection of possible Late Paleolithic – Mesolithic artifacts (Fig. 11) was collected from Sutny field on the cadastral territory of Kyjovice.

## MOHELNO (OKR. TŘEBÍČ)

„Plevovce“. Sídliště. Epigravettien. Povrchový průzkum a zjišťovací sondáž.

Lokalita je situována hluboko v údolí Jihlavy na plošině, jejíž převýšení nad původní hladinou řeky bylo přibližně 15–20 m. Tato plošina je vymezena a chráněna příkrými skalními srázy, které dotvářejí podobu „amfiteátru“ otevřeného k jihu, což mohlo představovat klimatickou oázu v klimatu pozdního glaciálu. Přimo nad plošinou je prameniště a přes plošinu protéká drobná bezjmenná vodoteč.

Lokalitu objevil a uvedl do literatury J. Lysák (2005, 230) slovy: „V r. 2000 jsem našel severozápadně od Rabštejna, na levém břehu nádrže, v lokalitě zvané Plevovce ve vymývaném břehu několik bíle patinovaných hrotů a ústěpů rohovce a několik střepů hladké keramiky s vysokou příměsí slídy.“ Polohu od října 2009 opakovaně navštívili P. Knotek, M. Vokáč a J. Vokáčová, kteří získali další nálezy. Od jara roku 2011 jsme lokalitu začali systematicky sledovat s cílem zachytit nálezy v intaktních sedimentech a upřesnit chronologickou a kulturní klasifikaci osídlení. To se nám částečně podařilo v létě 2012, kdy byly objeveny dvě intaktní polohy s paleolitickými nálezy (Škrdla et al. 2012).

Dnes je poloha pod hladinou Mohelenské údolní nádrže. Kolísání vodní hladiny způsobené přečerpávací elektrárnou má za následek rozplavování kvartérních pokryvných sedimentů, ze kterých jsou vyplavovány artefakty štípané kamenné industrie. Hladina vody zde periodicky (většinou v denním intervalu) kolísá, a to v rozmezí 303,3–290,8 m (zdroj ČEZ), což způsobuje erozi sedimentů a vyplavování artefaktů, které lze při nižších stavech hladiny sbírat (obr. 12).

Stav výzkumu lokality, zejména výsledky povrchového průzkumu a materiál ze sondy 1, byly detailně představeny v souhrnném příspěvku v Acta Musei Moraviae, Sci. Soc. (Škrdla et al. 2012). Proto se v aktuálním příspěvku věnujeme hlavně objevům, které byly učiněny po uzávěrci AMM, konkrétně v průběhu podzimu a zimy 2012.

### Sondáž na lokalitě

V místech s povrchovými nálezy jsme opakovaně začistili profily a provedli zkušební sondáž. Až na jaře roku 2012 se nám podařilo získat artefakty z čerstvě omytého profilu a v létě téhož roku jsme v tomto prostoru začistili profil o délce 3 m do hloubky 1 m (koncentrace 1). Tento výzkum prokázal, že v poloze Plevovce jsou dochovány intaktní sedimenty s artefakty *in situ*. O něco později se nám podařilo zachytit další polohu (koncentrace 2) s intaktními sedimenty přibližně o 20 m výše ve svahu.

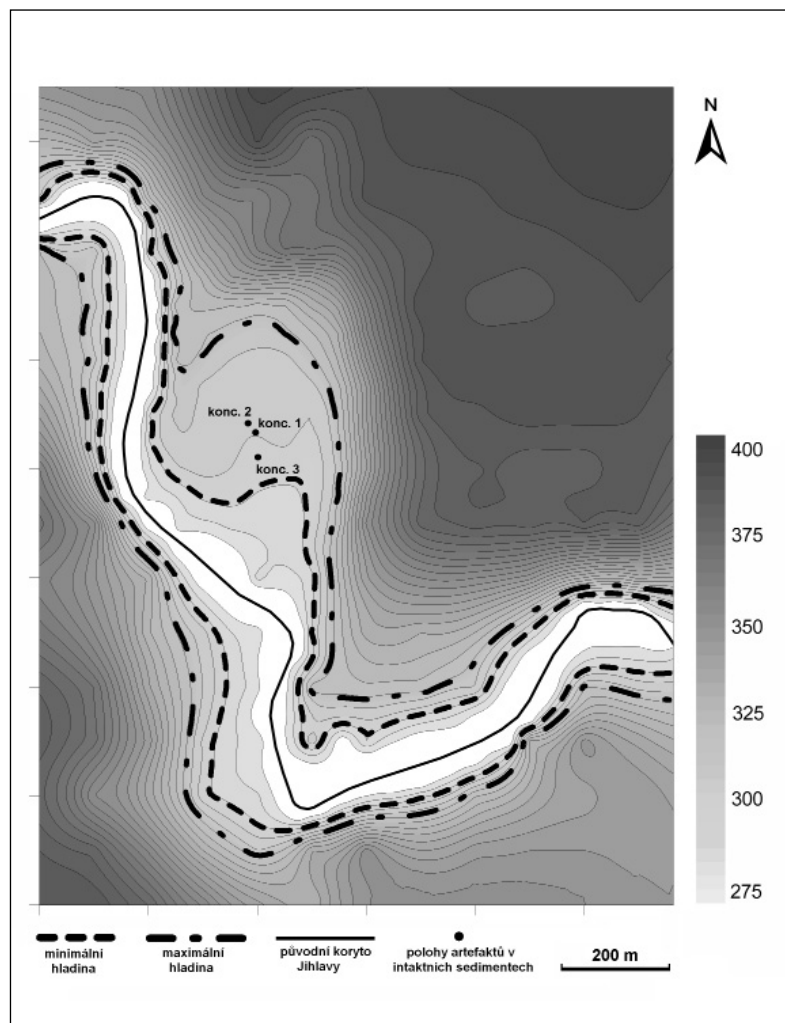
Tato poloha dosud nebyla ověřena odkryvem. Do třetíce byla objevena koncentrace artefaktů v prostoru erozi vypreparovaných a částečně poškozených kamenných struktur (koncentrace 3) přibližně 52 m níže po svahu od koncentrace 1.

### Koncentrace 1

Stratifikovanou kolekci ze sondy 1 tvoří celkem 60 artefaktů (Škrdla et al. 2012, obr. 6). Všechny stratifikované artefakty byly vyrobeny z eratického silicitu. U dochovaných patek převládá bodová (11) nad lineární (6) a plochou (1). Na některých patkách je patrná abraze. Z technologického hlediska byl kladen důraz na získávání dlouhých, rovných čepelí převážně do 1 cm šířky (17 ks, 28 % veškeré ŠI). Tři zlomky čepelí s otupeným bokem (Škrdla et al. 2012, obr. 6: 1–3) představují jediné nástroje v této drobné kolekci. V jednom případě byla klasifikována čepel s místní laterální retuší (Škrdla et al. 2012, obr. 6: 7). Celkem 16 artefaktů řazených do kategorie odpadu zahrnuje drobné odštěpky a třísky z úprav jader, příp. retušování nástrojů.

### Koncentrace 2

Z druhé polohy s intaktními sedimenty, která je situována na dně hluboce zaříznutého a úzkého erozního koryta, bylo vyjmuto zatím pouze 65 artefaktů, které jsou vyrobeny převážně z eratického silicitu (60, 92 %), ojedinele z radiolaritu (3 ks), obsidiánu (1 ks, vzhledem k přítomnosti neolitického osídlení je jeho příslušnost k paleolitické kolekci nejistá) a jeden kus byl přepálen. Z nástrojů bylo nalezeno pouze jednoduché klínové rydlo na zlomku čepelí (obr. 13: 1), zlomek artefaktu s otupující retuší (obr. 13: 6), proximální zlomek retušované čepelí (obr. 13: 8) škrabadlo složené ze dvou zlomků (obr. 13: 10). Lom u škrabadla je starý a jednotlivé části byly nalezeny ve vzdálenosti 1 m. Škrabadlo má boční retuše na ventrální straně. Zbytek kolekce je tvořen sérií 8 dlouhých a většinou poměrně úzkých čepelí (obr. 13: 3), z nichž dvě mají viditelnou přípravu přední vodící hrany (obr. 13: 9). Zbytek kolekce tvoří úštěpy a zlomky čepelí a čepelí

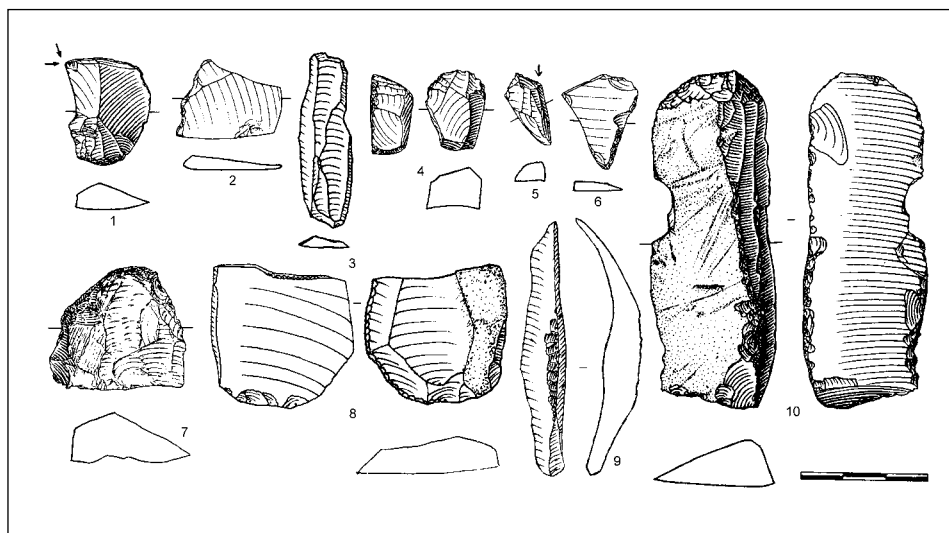


Obr. 12. Mohelno-Plevovce. Poloha lokality.

Fig. 12. Mohelno-Plevovce. Site location.

**Obr. 13.** Mohelno-Ple-  
vovce. Vybrané artefakty  
z prostoru kamenných  
struktur.

**Fig. 13.** Mohelno-Ple-  
vovce. Selected artifacts  
found within the stone  
structure.



(26 ks) mikroodštěpky a mikrozlomky (18 ks) a poměrně časté jsou rydlové odpady (10 ks). Pokud jsou dochovány patky, jsou většinou opět lineární a bodové, výjimečně s nepatrnou římsou. V prostoru kumulace kamenné industrie byla zaznamenána i přítomnost vodou opracovaných plochých balvanů amfibolitu, které by mohly představovat hrubotvarou industrii, případně tvořit nějakou strukturu. Vztah těchto kamenů k industrii by mohl ozřejmit pouze plošný odkryv.

### Koncentrace 3

Průzkumem pláže byly zjištěny nápadné kumulace plochých kamenů, které ještě pevně lpí v podloží (obr. 14). Planigraficky jde o dva shluky o průměru přibližně 2,5–3 m (nelze ale vyloučit, že zbývající části jsou dosud pod povrchem), které by se ovšem daly teoreticky propojit do linie po délce a spojit s ojedinělými opodál ležícími kameny do obdélníkové struktury o rozměru 5 × 10 m (obr. 15). Kamenné struktury jsou známy např. z českých mladogravettských lokalit Lubná a Řevnice (Šída ed. 2009) nebo z magdalénské lokality Hostim (Vencl 1995), z rakouské epigravettské lokality Grubgraben (Brandtner, Klíma 1995), případně z německé magdalénské lokality Gönnersdorf (Jöris, Terberger 2001). Uvnitř kamenných struktur a v jejich bezprostředním okolí byla získána drobná kolekce artefaktů, která je charakterizována vysokým podílem křišťálu. Část artefaktů lpěla dosud v intaktních sedimentech, část jich ležela vyplavena na povrchu. Kolekce štípaných kamenných artefaktů zatím čítá pouze 21 artefaktů, z nichž větší část je vyrobena z eratického 6 silicitu (12 ks, 57 %), menší z křišťálu (7 ks, 33 %) a dva kusy nemohly být vzhledem k intenzitě patinace určeny (lokální zvětralina?). Kolekce z eratického silicitu obsahuje velmi drobný zlomek mikročepelky s otupeným bokem, zlomek čepelky s otupující retuší (obr. 13: 2), zlomek rydla na příčně retušované čepeli (obr. 13: 5) a drobné dvojité krátké škrabadlo se strmou retuší (obr. 13: 4). Kolekce z křišťálu zahrnuje nevyrazné jádro, zlomek atypického škrabadla (obr. 13: 7) a úštěpy, případně zlomky čepelí (vzhledem k charakteru suroviny nelze vždy spolehlivě rozlišit). Ve zmíněném prostoru byla nalezena i hrubotvará industrie, což svědčí

pro sídlištní aktivity. Mezi ni počítáme valoun křemene se stopami úderů na ploché straně a negativy po odštípnutí na boku valounu v doprovodu dvou masivních úštěpů křemene. Další štípaná (opět s nápadně vysokým podílem křišťálu) i hrubotvará industrie, která ležela vyplavena na povrchu v širším okolí kamenné struktury, nebyla do výše uvedeného výčtu zahrnuta (je hodnocena v rámci povrchové kolekce z celé lokality).

**Tab. 4.** Lokalizace zjištěných poloh s nálezy v intaktních sedimentech (WGS-84).

**Tab. 4.** Locating of areas with finds within intact sediments (WGS-84).

Koncentrace 1	N49°06.252' E16°09.052'
Koncentrace 2	N49°06.258' E16°09.039'
Koncentrace 3	N49°06.224' E16°09.058'

### Závěr

Důležitou otázkou je kulturní klasifikace a absolutní stáří paleolitické kolekce. V úvahu připadá zejména epigravettské stáří na základě analogie s komplexem lokalit v Brně-Štýřicích. Nelze ale pominout přítomnost artefaktu připomínajícího silným impaktem poškozený hrot s vrubem, který by lokalitu zařadil do mladého gravettienu. Zcela ovšem nemůžeme vyloučit ani magdalénskou příslušnost souboru.

S ohledem na nejednoznačnost kulturní klasifikace i na skutečnost, že sám pojem epigravettien, kam paleolitické nálezy z lokality řadíme, zahrnuje poměrně nehomogenní skupinu (různého surovinového složení, typologického spektra a časového intervalu), bude důležité získat do budoucna větší kolekci nálezů, nejlépe v kombinaci s absolutními daty. Důležité bude i zdokumentování kamenných struktur a analýza jejich funkce. Podobně i v případě postpaleolitického osídlení bude třeba odkryt zahlučené objekty, jejichž přítomnost na lokalitě lze vzhledem k typu podloží očekávat.

Předložený článek měl za cíl především upozornit na důležitou lokalitu v současnosti ničenou vodami Mohele-  
lenské nádrže. V průběhu posledních dvou let, po které



**Obr. 14.** Mohelno-Plevovce. Dokumentace kamenných struktur (nahore) a detail (dole).

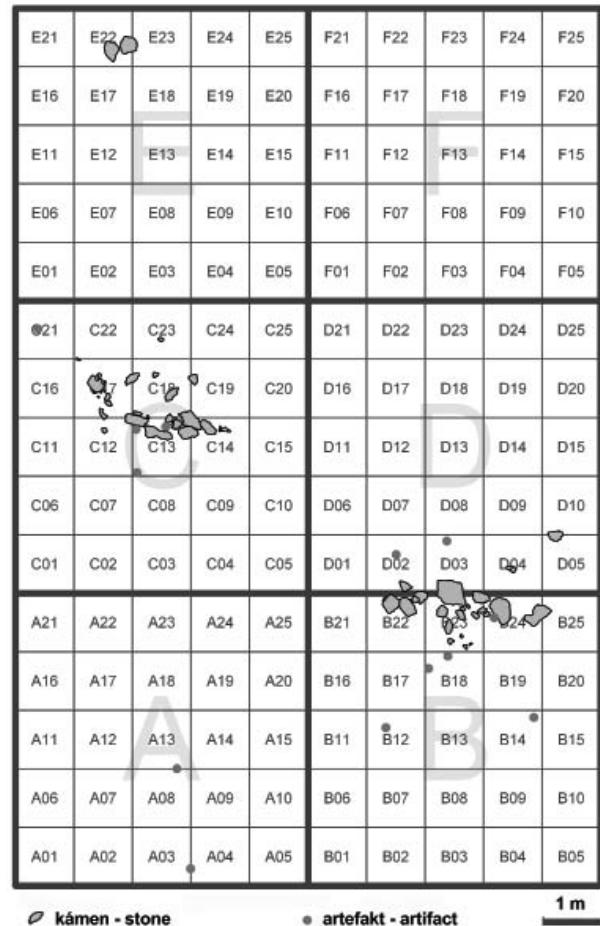
**Fig. 14.** Mohelno-Plevovce. Documentation of stone structures (above) and a detail (bottom).

lokalitu sledujeme a dokumentujeme, jsme byli překvapeni intenzitou eroze způsobené kolísáním hladiny přehrady. Měřením v terénu a jeho porovnáním s původním stavem před zatopením lokality je možné konstatovat, že přibližně 50 % plošiny je dnes odplaveno a s ohledem na mělkost uložení nálezů z archeologického hlediska zničeno. Na základě měření v terénu předpokládáme, že dosud bylo z plošiny odplaveno přibližně 10 000 m<sup>3</sup> sedimentu. Z tohoto důvodu plánujeme na lokalitě v budoucích letech provést záchranný archeologický výzkum většího rozsahu.

*Petr Škrdla, Pavel Nikolajev, Tereza Rychtaříková*

## Literatura

- Brandtner, F., Klíma, B. 1995:** Überlegungen zu einer Rekonstruktion der Behausung der Paläolithstation „Grubgraben“ bei Kammern, NÖ. In: *Katalog zur Sonderausstellung Schamanenzauber und Eiszeitkunst*. Katalogreihe des Krahuletz-Museums Nr. 14, Eggenburg, 45–50.
- Jöris, O., Terberger, Th. 2001:** Zur Rekonstruktion eines Zeltes mit trapezförmigem Grundriß am Magda-



**Obr. 15.** Mohelno-Plevovce. Plán zdokumentovaných kamenných struktur.

**Fig. 15.** Mohelno-Plevovce. Plan of documented stone structures.

lénien-Fundplatz Gönnersdorf/Mittelrhein. *Archäologische Korrespondenzblatt* 31, 163–172.

**Šída, P. ed. 2009:** *The Gravettian of Bohemia*. The Dolní Věstonice studies 17. Brno: AÚ AVČR.

**Škrdla, P., Knotek, P., Kuča, M., Eigner, J., Bartík, J., Nikolajev, P., Rychtaříková, T., Vokáčová, J., Vokáč, M. 2012:** Neobvykle situovaná polykulturní lokalita Mohelno-Plevovce – příklad pronikání lidí do nitra Českomoravské vrchoviny. *Acta Musei Moraviae, sci. soc.* 97/2, 209–223.

**Škrdla, P. 2013:** *Mohelno*. Rkp. nálezové zprávy, č. j. 504/2013. Uloženo: Archiv nálezových zpráv, Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i.

**Vencl, S. 1995:** *Hostim. Magdalenian in Bohemia*. Památky archeologické – Supplementum 4. Praha: AÚ AVČR.

## Resumé

The site of Mohelno-Plevovce is currently located within the range of fluctuating water levels (Fig. 12) at

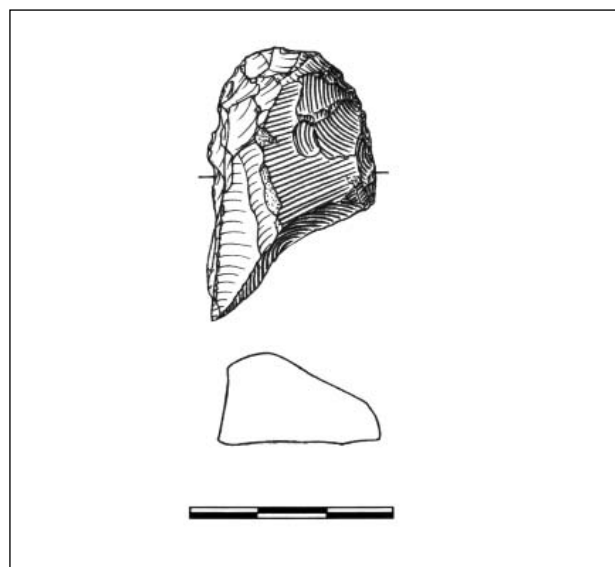
Mohelno water reservoir (part of a pumped-storage hydroelectric power station). The site has been repeatedly surveyed in recent years resulting in a significant collection of Paleolithic artifacts. In addition, at the spot where the artifacts were discovered within intact sediments, a small-scale excavation was realized (concentration 1). The survey and excavation were possible only at low water levels while the bank was exposed. The results of surveys and excavation were recently published in AMM, Sci soc. (Škrdla et al. 2012). However, two additional find spots with artifacts in intact sediments (concentration 2 & concentration 3) were discovered during fall and winter of 2012. The flat stone structures (Figs. 14, 15) supplemented by heavy-duty (quartz) industry and knapped artifacts (including rock crystal artifacts) were documented in concentration 3. The cultural classification is uncertain. Based on similar finds from Brno-Štýřice we currently classify the site as Epigravettian. A salvage excavation will continue.

### MORAVANY (K. Ú. MORAVANY U BRNA, OKR. BRNO-VENKOV)

#### „Koňácká“. Starší fáze mladého paleolitu. Ojedinelý nález. Povrchový průzkum.

Při povrchovém průzkumu okolí Moravan bylo na výrazném výchozu podložních hornin pod malým remízem v severní části trati Koňácká nalezeno bíle patinované aurignacké škrabadlo, vyrobené patrně z eratického silicitu (obr. 16). V místě byly později nalezeny ještě 3 úštěpy (na jednom je retušovaný nevýrazný zoubek).

Zdejší lokalita je oproti všem ostatním známým paleolitickým lokalitám v katastru Moravan, které jsou obráceny do nivy Svratky, popř. do údolí Moravského potočka, který do Svratky ústí, obrácena k údolí, které prudce spadá k říčce Bobravě (údolím dříve patrně tekli drobný potok). Výhledu z této lokality, která snad souvisí s nedalekým szeletienským sídlištěm na Kozí horce, dominuje

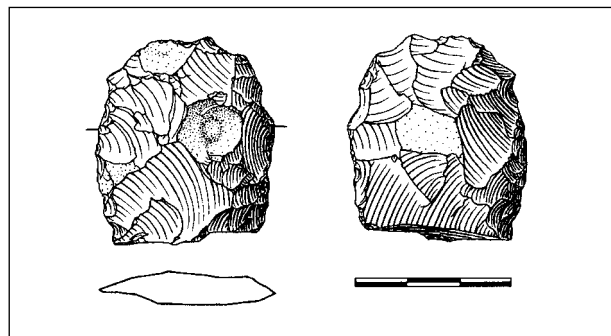


Obr. 16. Moravany-Koňácká. Aurignacké škrabadlo.  
Fig. 16. Moravany-Koňácká. Aurignacian endscraper.

kopec Nebovid, odkud jsou taktéž hlášeny ojedinělé nálezy (Oliva 1989).

#### „Kozí horka“, Moravany I. Szeletien. Sídliště. Povrchový průzkum.

Při povrchovém průzkumu okolí Moravan byla na známé lokalitě (Oliva 1989; Přichystal, Šebela 1989) v trati Kozí horka nalezena proximální část bíle patinovaného listovitého hrotu (obr. 17), vyrobeného ze severského silicitu nebo z velmi kvalitního rohovce typu Krumlovský les.

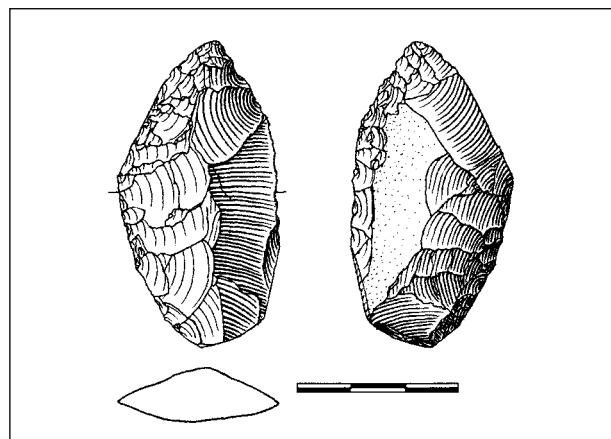


Obr. 17. Moravany – Kozí horka. Spodní část listovitého hrotu.

Fig. 17. Moravany – Kozí horka. Fragment of a leaf point.

#### „Novosady“. Szeletien. Ojedinelý nález. Povrchový průzkum.

Při povrchovém průzkumu okolí Moravan byl již na samé hranici katastru Moravan s katastrem Nebovid, nad ovocnými sady na západním okraji trati Novosady nalezen dokonalý listovitý hrot z blíže neurčeného radiolaritu šedozelené barvy (obr. 18). Artefakt ležel přibližně na souřadnici N49°08.482' E16°33.671' (WGS-84). V době nálezu se – již na k.ú. Nebovid – nacházel výkop pro vodovodní potrubí. Ze stěny výkopu pro potrubí asi 5 m od místa nálezu byl zpod asi 1m silné vrstvy světlehnědé spraše vyzdvihnut jeden patinovaný úštěp, který pravdě-



Obr. 18. Moravany-Novosady. Listovitý hrot.  
Fig. 18. Moravany-Novosady. Leaf point.